Cultuureducatie zorgt voor reflectie en creativiteit

“We leren kinderen op verschillende manieren naar kunst en cultuur kijken en luisteren. Zo kunnen ze hun mening vormen en reflecteren op eigen werk en dat van anderen, zoals kunstenaars”, vertelt Lionel Kole. Lionel gaat in gesprek met Marloes Wondergem over de manier waarop ze cultuureducatie op hun scholen inzetten.

“Bij ons staat het vakoverstijgend en geïntegreerd werken centraal. We werken wereldoriënterend, thematisch. In het totaalonderwijs geven we ’s ochtends de basisvakken en werken we in de middag vanuit grote projecten met twee leerjaren tegelijk”, vertelt Lionel. “Door Cultuureducatie met Kwaliteit 2 hebben we meer houvast gekregen. We hebben met een cultuurgroep binnen de school gekeken wat we de kinderen willen meegeven en daarop de professionalisering aangepast. Drie collega’s hebben scholing en begeleiding gekregen en we koppelen het culturele aanbod nog beter aan onze projectweken. Dat is mede te danken aan CmK2.”

Structurele borging

Ook bij Marloes op school heeft Cultuureducatie met Kwaliteit 2 kansen geboden. “Als muziekcoördinator vind ik het essentieel dat kinderen met een goede basis muziekonderwijs de school verlaten. We richten ons nu vooral op muziek, later volgen de andere disciplines, als we meer projectmatig werken. Cultuurkwadraat heeft ons geholpen bij de extra scholing van collega’s”, zegt ze. “Met een bijdrage uit het Stimuleringsbudget Verdieping cultuuronderwijs konden we het hele team scholen in de methode Eigenwijs Digitaal. Daarnaast mochten collega’s nog twee extra domeinen kiezen waarin ze zich wilden laten scholen. Als iedereen structureel muziekles geeft, dan verandert er echt iets. Zowel bij de kinderen als bij de leerkrachten.”

Voor Lionel is die structurele borging van cultuureducatie ook onderdeel van het onderwijs. “De schoolomgeving is veranderd. Zo is er een lokaal omgebouwd tot atelier, waarin kinderen en leerkrachten ineens meer creatief aan de slag zijn”, zegt hij.

→ Lionel Kole → directeur en icc'er bij cbs Acaciahof (Onze Wijs)

→ Marloes Wondergem → vakspecialist muziek en coördinator muziek bij basisschool Tweemaster-Kameleon (Archipel Scholen)

"We hebben ook een theater en een kookeiland. Als ik van tevoren had gezegd tegen mijn collega's: 'We gaan het helemaal anders doen', was het niet zo ver gekomen. Nu is de verandering er en gaan kinderen en leerkrachten anders om met de school. We hebben een doorlopend programma op cultuuronderwijs in de klas en meer verdieping."

Marloes heeft bewust collega's betrokken bij de verandering van muziekonderwijs. "Ik heb een werkgroep opgericht waarin drie collega's meewerken. Elke teamvergadering brachten we iets met muziek in, zoals een energizer. Met de werkgroep heb ik twee methodes gekozen en daarmee mochten de collega's aan de slag. Hun feedback namen we mee en uiteindelijk is iedereen geschoold in de gekozen methode. Daarnaast betrek ik lokale partijen bij het onderwijs, zoals dansdocent Lisette Jacobs. Zij geeft dansles op school en daardoor is de drempel voor kinderen lager om in hun vrije tijd naar haar dansschool te gaan; ze kennen haar al.

Kunst maakt iets los

"Als ik de leerlingen bezig zie met hun kunstwerken, zie ik dat ze zich op een andere manier uiten. Ze reflecteren op hun werk en op dat van anderen. Ze presenteren hun kunstwerk in een expositie en dat maakt mij als directeur trots", vertelt Lionel. Ook Marloes ziet dat kunst iets losmaakt bij kinderen. "Het mooiste voorbeeld zie ik bij de danslessen in groep 6 en 7. Enkele leerlingen zagen op tegen de danslessen en gaven aan te denken dat het stom zou zijn, maar achteraf vonden ze het heel leuk en motiverend. Dat is precies wat we willen bereiken." ■

↓ ↓ ↓

"Juf, ik dacht echt dat het stom zou worden, maar het was super leuk!"

leerling groep 7 na afloop van de dansles
Archipelschool De Tweemaster-Kameleon in Oost-Souburg

De groei van het aantal gecertificeerde icc'ers in Zeeland

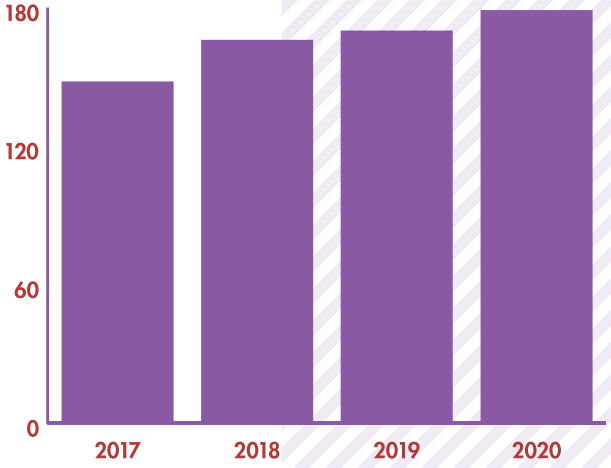

→ Jessica van Dierendonck → kunstenaar en kunstvakdocent

Creativiteit en onderzoekend leren zijn de basis voor kinderen

"De essentie van kunst en cultuur is dat het over onszelf gaat. Daarom is het belangrijk om er van jongs af aan mee in aanraking te komen", zegt Jessica van Dierendonck. "Dat sluit aan bij mijn visie", zegt Karen Kroese. "Het is van belang dat kinderen zich bewust zijn van hun verbinding met heden, verleden en toekomst." Jessica en Karen over cultuur maken, aanbieden en onderwijzen.

"Wanneer ik leerkrachten op school ondersteun, gaat het uiteindelijk om het kind. Door kunst in te zetten, leren kinderen zichzelf en de wereld om hen heen beter te begrijpen. Dat is essentieel voor de ontwikkeling. Kunst zorgt ervoor dat je als mens groeit. Zolang kinderen creëren, komen ze verder", vertelt Jessica. "Dat doen wij ook, vanuit een andere hoek", vertelt Karen. "Onze educatiegidsen zijn getraind in het leren kijken naar kunst met kinderen. De gidsen stellen open vragen: 'Wat zie je?' Wat voel je erbij?' Er is geen goed of fout. Zolang ze maar verbinding maken met wat ze voelen en hun omgeving." Jessica: "In essentie doen wij hetzelfde."

Deskundigheidsbevordering

"Cultuurkwadraat heeft in het kader van CmK2 bij mij vooral een verbindende rol gespeeld", zegt Jessica. "Wanneer Cultuurkwadraat een behoefte op scholen signaleerde voor deskundigheidsbevordering, dan schakelden ze mij in. En als ik op een school was en zag dat ze vastliepen bij cultuureducatie, bracht ik ze in contact met Cultuurkwadraat. Het werkt twee kanten op."

→ Karen Kroese → hoofd communicatie en educatie bij het Zeeuws maritiem muZEEum

Karen: "Ik heb daar een mooi voorbeeld van. We zijn via Cultuurkwadraat een jaar verbonden geweest aan de Ravensteinschool in Vlissingen. Daardoor ontdekten we dat we veel duidelijker moeten zijn in wat het museum biedt. We zijn flexibel en doordat we met de school in gesprek raakten, kwam naar voren dat we dat meer mogen laten zien. Het was een openbaring voor beide kanten. Die langdurige verbinding is waardevol."

Trainingen op school

Jessica: "Mooi dat je deze school noemt, dat is de laatste school waar ik ben geweest tijdens CmK2. Ik heb diezelfde ervaring. Ik gaf een training op die school en merkte dat het team behoefte had aan een aangepast aanbod. Daar zijn we mee aan de slag gegaan."

"Daarnaast heb ik de afgelopen jaren regelmatig teamtrainingen gegeven op scholen. Daarbij werkten we bijvoorbeeld aan de doorgaande leerlijn beeldend van groep 1 tot en met 8. Ik geef ook trainingsmiddagen 'Kunst kijken' en co-teaching. Bij co-teaching geef ik de leerkracht eerst les. Daarna laat ik hem de leerlingen lesgeven met die nieuwe inzichten. Hij ziet zijn leerlingen op een andere manier, omdat hij zelf heeft ervaren hoe het is om les te krijgen", vertelt Jessica.

Kijken kun je leren

"Voor onze educatiegidsen is 'Kijken kun je leren'* van waarde geweest. Ze hebben de training – gebaseerd op de educatieve methodiek Enquiry Based Learning (EBL) – allemaal gevolgd. Daardoor is rondleiden meer begeleiden geworden. Daarnaast hebben ze met pabo-studenten in het museum rondgelopen en hen met de EBL-methode naar kunst laten kijken", zegt Karen. "Het mooie van de methode is dat die bij andere vakken ook inzetbaar is", aldus Jessica. "Ik laat leerkrachten het zelf ervaren en daarna merken ze dat je de methode ook bij natuuronderwijs kunt gebruiken. Het is vakoverstijgend en draagt bij aan hun onderwijs. Het ontzorgt en maakt lesgeven makkelijker, in plaats van dat het éxtra is."

Effect van cultuureducatie

"Ik vind het mooi om te zien hoe kinderen groeien door het creatieve proces. De verwondering als ze een schilderij hebben gezien of zelf iets maken, is waardevol. Ze bevragen elkaar en dat onderzoekend leren is belangrijk. Dat is de basis die je nodig hebt als mens", zegt Jessica. "Het effect van kunst werd mij duidelijk, toen er een kleuterklas kwam aan het begin van het traject", zegt Karen. "Een jongetje ging voor een schilderij zitten en zijn mond viel open. Hij zei een kwartier lang niks. Daar krijg ik tranen van in mijn ogen." ■

'Kijken kun je leren' is tijdens CmK2 in co-creatie met het onderwijs gemaakt door Ollo Feenstra, in opdracht van Cultuurkwadraat.

Cultuureducatie verbindt regio's in Zeeland

"Zeeland is een provincie met veel betrokkenheid en aanbod op het gebied van cultuur. Het is fijn dat de regionale slagkracht is vergroot met Cultuureducatie met Kwaliteit 2", vertelt Peter Heijkoop. Samen met Ciska Cornelis gaat hij in gesprek over de verbinding die cultuureducatie in Zeeland brengt.

"Vanuit de Provincie is het van belang dat alle kinderen in Zeeland in aanraking komen met cultuur. Daarin werken we met regionale kunstencentra samen. Dan hoeft niet iedereen het wiel opnieuw uit te vinden, maar delen we de kennis", vertelt Peter. "Door Cultuureducatie met Kwaliteit 2 is het makkelijker afstemmen op de inhoud van cultuureducatie en de financiële stromen. Dat zorgt voor een duurzame relatie tussen scholen, gemeenten en de Provincie."

Deskundigheidsbevordering

Ook Ciska vindt de samenwerking van belang. Als beleidsadviseur houdt ze zich bezig met zeven gemeenten in de Oosterschelderegio, zodat die op één lijn zitten bij onder meer cultuureducatie.

→ Peter Heijkoop → beleidsmedewerker cultuur bij Provincie Zeeland

"Ik zie dat scholen meer kunde en kwaliteit krijgen, door de deskundigheidsbevordering binnen CmK2. Leerkrachten krijgen ondersteuning en de doorgaande leerlijn van groep 1 tot en met 8 is belangrijker geworden. Dat is de meerwaarde van de regeling: als je leerkrachten ondersteunt, krijgen leerlingen nog betere cultuureducatie."

Cultuurkwadraat verbindt

"CmK2 verbindt onderwijs en cultuur en daarin hebben we een gezamenlijke verantwoordelijkheid. Vanuit de Provincie denken we mee in de infrastructuur en Cultuurkwadraat is onze sparringpartner in de ontwikkeling door heel Zeeland. Ze geven ons veel inhoudelijke voeding", vertelt Peter. "KCE Oosterschelderegio legt bij ons de verbinding in de regio tussen scholen en aanbieders van cultuur", zegt Ciska. "Verdieping en meer verbinding hierop vindt plaats vanuit Cultuureducatie met Kwaliteit."

Borging in het curriculum

Peter voegt toe: "Via CmK stimuleren we, maar het is uiteindelijk aan de scholen om de ontwikkeling door te zetten en in te voeren in hun curriculum. Sommige scholen zijn al ver daarin, die hebben gedreven icc'ers en een inhoudelijk betrokken directeur. Met CmK3 kunnen we doorpakken en daarna moet het in het onderwijsbeleid geïntegreerd worden."

"Het is goed voor de ontwikkeling van de regio's dat het Rijk het belang ziet van cultuureducatie in onze provincie. We zetten essentiële stappen en bij sommige scholen zie je de borging al. Bij Primas-scholengroep lééft de bovenschoolse directeur voor cultuur. Die scholengroep is een mooi voorbeeld van hoe je incidentele regelingen in kunt zetten om cultuureducatie duurzaam te borgen in je curriculum. Ze hebben sommige leerkrachten een vakdocentopleiding aangeboden en nu hebben ze hun eigen vakdocenten. Een ander mooi voorbeeld is de Prins Willem van Oranje School in Terneuzen die een ambitieus programma op de discipline muziek ontwikkelt en deze wilt verduurzamen via CmK."

→ Ciska Cornelis → beleidsadviseur bij Samenwerkingsverband Welzijnszorg Oosterschelderegio (SWVO)

Effect van cultuureducatie

Ciska zegt: "Cultuureducatie is meer dan alleen een lesje geven, deskundigheidsbevordering doet echt iets bij scholen. Het zorgt voor een plan met een opbouwend cultuurprogramma. Cultuur vormt je en maakt je leven mooier." Voor Peter is de meerwaarde van cultuur op school zichtbaar. "Ik heb sinds anderhalf jaar deze functie, dus ik stapte middenin de regeling in. Daarom wilde ik cultuureducatie in de praktijk zien. Op mijn eerste werkdag ging ik naar een muziekles op school en zag hoe dat contact met kunst jongeren versterkt. Maatwerk staat bij CmK voorop: scholen kunnen verschillende disciplines afnemen en voor bijvoorbeeld reformatorische scholen zijn er programma's beschikbaar die passen binnen hun visie."

De Cultuurbus

Provincie Zeeland investeert niet alleen in cultuur met Cultuureducatie met Kwaliteit, maar ook met De Cultuurbus. "Vaak is het regelen van vervoer een drempel voor scholen om naar een culturele voorziening te gaan. De afstanden binnen Zeeland zijn groot en daarom is De Cultuurbus er", vertelt Peter. "De bus maakt het laagdrempeliger om naar een andere regio te gaan en de kinderen vinden het waanzinnig leuk."

Op weg naar CmK3

"CmK 2 zorgt ervoor dat scholen meer verdieping krijgen in hun cultuureducatie", zegt Peter. Ciska vult aan: "Ik hoop dat cultuuronderwijs nog meer geborgd wordt in het curriculum en dat scholen makkelijker keuzes maken voor hun team en kinderen. We hebben allemaal hetzelfde belang: zorgen dat kinderen zo goed mogelijk cultuuronderwijs krijgen. Op die basis bouwen we verder in CmK3. Op weg naar nog meer cultuureducatie in Zeeland." ■